

DANTE: COMMEDIA

IL PARADISO

2ª part

traducció d'Alfred Carol

Canto XIV

Del centre al cercol i del cercol al centre
es mou l'aigua en un vas rodó,
segons qu'el colpegen fora o dins;

en la meva ment va petar de sobta
això que jo dic, llavors que callava
la gloriosa vida de Tommaso,

per la similitud que neix
del seu parlar i d'aquell de Beatrice,
a la qual així començar, després d'ell, plagué:

“Aquest ha de menester, i no us ho diu
ni amb la veu ni encara pensant,
d'un altre veritat anar a la rel.

Digues-li si la llum en la qual floreix
la vostra substància, romandrà amb vosaltres
eternament així com ella és ara;

i si roman, digues com, després
que haureu tornat a ser visibles,
podrà ser que no molesti per veure-us”.

Com, per més alegria pitjats i tibats,
a la vegada els que van a la roda
eiven la veu i animen els moviments,

així, amb l'oració prompte i devota,
els sants cercols mostren nova joia
en el giravoltar i en l'admirable tonada.

El que es lamenta que aquí s'ha de morir
per viure allà dalt, no ha vist per ací
el refrescament de la pluja eterna.

Aquell u i dos i tres que sempre viu
i regna sempre en tres, en dos i en un,
no circumscrit, i que tot circumscriu,

tres vegades fou cantat per cadascun
d'aquells esperits amb tal melodia,
que de tot mèrit seria la justa torna.

I jo vaig sentir en la llum més forta
del primer cèrcol una veu modesta,
potser com fou la de l'àngel a Maria,

respondre: “tant com duri la festa
del paradís, tant el nostre amor
ens rajará a l'entorn com una vesta.

La seva claredat li ve de l'ardor;
l'ardor de la visió, i aqueixa es tanta
com te de gràcia a més del valor.

Quan la carn gloriosa i santa
serà revestida, la nostra persona
estarà millor en ésser tota completa;

per tal que creixi això que ens dona
de llum gratuït el màxim bé,
llum que per veure'l ens condiciona;

per tant cal que creixi la visió,
creixi l'ardor que d'ella s'encén,
i creixi el raig que d'aquest ve.

Mes com el carbó que dona flama,
i per la viva blancor aquella domina,
tal que la seva aparença preserva;

així aquest fulgor que ja ens envolta
serà vençut per l'aparença de la carn
que encara avui la terra cobreix;

tampoc podrà gens fatigar-nos;
puix els òrgans del cos seran forts
per tot allò que ens podrà delitar”.

Tant em van semblar ràpids i alertes
i l'un i l'altre cor per dir "Amén!",
que mostraven llur desig dels cossos morts:

potser no sols per ells, ans per les mames,
pels pares i pels altres que els foren estimats
abans que fossin sempiternes flames.

I en aquest entorn, de tanta claror,
nasqué un llustre sobre el que ja hi havia,
semblant a un horitzó que clareja.

I així com al principi del capvespre
comencen en el cel noves aparences,
tals que semblen i no semblen reals,

em va semblar les noves substàncies
començar a veure, i fer una volta
al defora de les altres dues circumferències.

Oh vertader espurnejar del Sant Esperit!
com es feu immediat i candent
als meus ulls que, vençuts, nol resistiren!

Però Beatrice tan bella i rient
se'm mostrà, qu'entre aquelles vistes
la volia deixar que la ment no segueix.

Llavors reprengueren els meus ulls virtut
per rellevar-se; i em veié traslladat
sol amb la meva dona en més alta salut.

Prou em vaig adonar jo qu'era més a dalt,
pel riure inflammat de l'estrella,
que'm semblava mes roja que de costum.

Amb tot el cor i amb aquella parla
que és la mateixa per tots, a Deu feu holocaust,
com convenia a la nova gràcia.

I encara no s'havia exhaurit del meu pit
l'ardor del sacrifici, que vaig conèixer
qu'eixa ofrena era acceptada i fausta

que amb tanta claror i tant robí
m'aparegué l'esplendor dins de dos rajos,
que jo digué: "Oh Helios qui t'ha guarnit així!".

Com distinta dels majors i menors
llums blanqueja entre els pols del món
Galàxia, que fa ben dubtar els savis;

així constel·lats feien en el profund
Mars aquells rajos el venerable signe
que fan la juntura dels quadrants en rodona.

Ací venç la memòria meva el meu enginy;
qu'aquella creu llampegava Crist,
í doncs jo no se trobar exemple digne;

mes qui pren la seva creu i segueix Crist,
encara m'excusarà del que jo em deixo,
veient en aquell albor llampurnar Crist.

De cantó a cantó i entra el cim i el peu
es movien llums centellejant fort
en ajuntar-se plegats i travessar-se:

així es veien ací dretes i tortes,
ràpides i lentes, canviant d'aspecte,
les partícules dels cossos, llargues i curtes,

moure's pel raig on es llista
a voltes l'ombra, que per protegir-se,
la gent instal·la amb art i enginy

i com viela i arpa, en acord distant
de moltes cordes, fan un dolç tintin
per aquells que no distingeixen les notes,

així dels llums que allí aparegueren
s'estenia per la creu una melodia
que m'extasiava, sense entendre'n la lletra.

Em vaig adonar bé que feia grans lloances,
car arribava fins a mi "Elevat" i "Venç"
com a aquell que sent i no entén.

COMMEDIA PARADISO 2

Jo m' enamorava tant amb això,
que fins allí no hi havia hagut res
que'm lligués amb tan dolços vincles.

Potser la meva paraula va massa enllà,
posposant el plaer dels ulls bells,
mirant els quals el meu desig reposa;

mes ací s' esdevé que els brillants segells
de tota bellesa son més vius com més amunt,
i jo allí no m' havia girat cap aquells,

em pot excusar d' allò que jo m' acuso
per excusar-me, i veure'm dir ver:
qu' el plaer sant no queda ací desclòs,

perquè es fa, pujant, més sincer.

Canto XV

La benigne voluntat en la que es liqua
sempre l'amor que directament inspire,
com la cupiditat ho fa en la inícua,

va posar silenci en aquella dolça lira,
i va aquietar les santes cordes
que la destra del cel amolla i tiba.

Com podrien ser a les justes demandes sordes
aquelles substàncies, que per donar-me ganes
de preguntar, per callar estaven concordes?

Bé està que sens fi es planyi
el qui, per amor de coses que no duren,
eternament d'aquell amor es privi.

Tal com pels espais tranquils i purs
discorre de tant en tant un foc sobtat,
fent moure els ulls que estaven quietes,

i sembla estrella que canvií de lloc,
sinó que de la part on s'encén
res no se'n perd, i això dura poc:

tal del cantó qu'a destra s'estén
al peu d'aquella creu va corre un estel
de la constel·lació qu'és allí resplendent;

no s'apartà la gemma de la seva **cinta**,
ans es mogué per la franja radial,
que semblava foc darrere l'alabastre.

Així pia l'ombra d'Anquises s'avança,
si és que mereix fe la nostra musa major,
quan a l'Elisi del fill s'adona.

“Oh sanguis meus, o superinfusa
gratia Dei, sicut tibi cui
bis unquam celi ianua reclusa”.

Així deia aquell llum: Llavors me'l vaig mirar;
després vaig girar la cara cap a la meva dona,
i d'aquí i d'allí fou estupefacte;

que dins dels seus ulls cremava un riure
tal, que jo creia que amb els meus tocava el fons
de la meva glòria i del meu paradís.

Llavors, content de sentir i de veure,
l'esperit va afegir al seu principi coses
que jo no entenia, tan el parlar era profund;

No pas per decisió se m'amagava,
ans per necessitat, puix el seu concepte
sobrepassa la ratlla dels mortals.

I quan l'arc de la afecció ardent
es fou així desfogat, qu'el parlar baixà
cap a la ratlla del nostre intel·lecte,

la primera cosa que vaig entendre,
fou "Beneit siguis tu, tres i un,
qu'amb la meva llavor has estat tan gentil!"

I seguí: "Un dejuni llarg i agraït,
tret de la lectura del magne volum
d'on no es canvia mai blanc ni bru,

has calmat, fill, dins d'aquest llum
en què jo et parlo, gràcies a aquell
que pel vol elevat t'ha vestit les plomes.

Tu creus qu'el teu pensament em flueix
d'aquell qu'és primer, així com raja
de l'un, si es coneix, el cinc i el sis;

i per'xò qui jo sigui i perquè et paregui
més content, no m'ho demanes,
que cap altre en aquesta turba festiva.

Es veritat el que creus; els petits i els grans
d'aquesta vida es miren l'espill
en el qual, abans que pensis, surt el pensament;

mes per tal que l'amor sagrat en que vetllo
amb perpetua vista i que m'assedega
d'un dolç desitjar, s'acompleixi millor,

que la teva veu quieta, franca i alegre
clami la voluntat, clami el desig,
per qual la meva resposta ja està llesta!"

Em vaig girar cap a Beatrice, i ella em sentí
abans que jo parlés, i em somrigué un senyal
que feu créixer ales al meu voler.

Llavors vaig començar així: L'afecte i el seny,
quan la primera Igualtat vos aparegué,
d'un mateix pes per cadascun de vos es feu,

per'xò qu'el sol qu'us encengué i cremà
amb calor i llum es tan igual,
que totes les semblances son poques.

Mes voler i enteniment en els mortals,
per la raó que us és manifesta,
diversament són plomats a les ales;

així jo que soc mortal, em sento en aquesta
desigualtat, i per'xò no puc agrair
altrament qu'amb el cor, la paterna festa.

De veritat et suplico, viu topazi
que d'aquesta joia preciosa fas gemma,
perquè em facis del teu nom sadoll".

"Oh brancatge meu en què jo em complaïa
tan sols d'esperar, jo fou la teva rel":
tal principi, responent-me, feu.

Després em digué: "Aquell del qual es diu
el teu cognom i fa cent anys i més
que va voltar el mont en la primera feixa,

fou el meu fill i el teu besavi
és hora que li escurcis la llarga
fatiga amb les teves obres.

Firenze dins de les seves antigues muralles,
on encara sona a terces i a nones,
s'estava en pau, tranquil·la i púdica.

No hi havia ni collars, ni corones,
ni faldilles brodades, ni cinyells,
qu'es fessin veure més que les persones,

No feia, en néixer, encara por
la filla al pare, qu'el temps i la dot
no depassaven per aquí i per allà la mesura.

No hi havia cases buides de família;
no s'hi trobava encara Sardanapal
per mostrar que es pot fer en el llit.

No havia guanyat encara el Montemalo
el vostre Uccellatoio, que així com guanya
pujant amunt, serà guanyat quan vagi avall.

Bellincion Berti vaig veure jo anar cenyit
de cuiro i d'os, i enretirar-se de l'espill
la seva dona sense la cara pintada;

i vaig veure aquell de Neri i aquell de Vecchio
estar contents amb la pell crua
i les seves dones amb el fus i la floca.

Oh afortunades! cada una estava certa
de la seva sepultura, i encara cap
estava per França en el llit abandonada.

L'una vetllava amb cura el bressol,
i, consolant, usava l'idioma
que d'antuvi els pares i les mares delecta.

L'altra portant el flocall a la filosa
fabulava amb la seva família
dels Troians, de Fiesole i de Roma.

Hauria estat llavors tal meravella
una Cianghella, un Lapo Salterello,
com seria ara Cincinnato o Corniglia.

A tan reposat, tan bell
viure dels ciutadans, a una tan fidel
ciutadania, a tan dolços hostatges

Maria em donà, amb una gran crida;
i en l'antic Baptisteri vostro
alhora fou cristià i Cacciaguida.

Moronto fou germà meu i Eliseo;
la meva dona vingué a mi de val di Pado,
i d'aquí el sobrenom teu es feu.

Després vaig seguir l'emperador Conrad,
i ell em va cenyir amb la seva milícia,
tan pel ben obrar li vingué de grat,

D'arrere d'ell fui a l'encontre de l'injustícia
d'aquella llei la qual al poble usurpa,
per culpa del pastor, la vostra justícia

Allí fou jo per aquella gent infame
deslliurat del mon falaç,
l'amor del qual moltes ànimes destorba;

I vingué del martiri a aquesta pau.

Canto XVI

O minsa noblesa de la nostra sang,
si la gent fas que se'n glorifiqui
allà baix on el nostre afecte llangueix,

no ho trobaré mai una cosa singular:
qu'allà on l'apetència no es torça,
vull dir en el cel, jo me'n glorificava.

Bé ets tu mantell qu'aviat s'escurça
tal que, si no s'afegeix cada dia
el temps el va voltant amb les tisoires.

Amb el "vos" que a Roma s'oferí la primera,
i que la seva família menys serva,
reprendran las paraules meves;

llavors Beatrice, qu'estava un poc enrera,
rient, semblava aquella que tossí
a la primera falta qu'es conta de Ginevra.

Jo vaig començar: "Vos sou el meu pare;
vos m'heu donat per parlar tota l'ardidesa;
vos m'heu elevat tant, que jo soc mes que jo.

Per tants de rius s'omple d'alegria
la meva ment, que de si treu joia
por poder aguantar sense esbotzar-se

Digueu-me doncs, la meva cara primícia,
quins foren els vostres avis i com foren els anys
qu'es van signar en la vostra infància;
cleda

parleu-me del clos de Sant Joan
com era aleshores, i qui eren les gents
amb això dignes dels més alts escons."

Com s'aviva amb el bufar del vent
el carbó en flama, així viu jo aquella
llum resplendir als meus compliments

i com als meus ulls es feia més bella,
així amb veu més dolça i suau,
no pas amb aquesta moderna parla,

digué'm: "D'aquell dia que es va dir 'Ave'
al part en què la meva mare, qu'ara és santa
s'alleuja de mi de qui era gràvida,

al seu Lleó cinc centes cinquanta
i trenta voltes vingué aquest foc
a reinflamar-se sota la seva planta.

Els meus avis i jo nasquérem en el lloc
on es trobava primer l'últim sext
d'aquells que corre el vostra anual joc:

Basti dels meus majors sentir-ne això;
qui ells fossin i d'on vinguessin ací,
millor és callar que parlar-ne.

Tots aquells que en aquell temps eren actius
per portar armes entre Mars i el Baptista,
eren el quint d'aquells qu'ara són vius.

Mes la ciutadania, qu'és ara mescla
de Campi, de Certaldo i de Fegghine,
es veia pura en el darrer manobre.

Oh quan fora millor que fossin veïns
aquella gent que jo dic, i al Galluzzo
i a Trespiano tenir els vostros confins,

que tenir-los a dins i aguantar la pudor
del villà d'Aguglion, del de Signa,
que ja per ensarronar te l'ull esmolat!

Si la gent que en el món més depassa
no hagués estat al Cesar madrastra
ans com una mare pel seu fill benigna

tal que s'ha fet florentí i canvia i merca
se n'hauria tornat a Simifonti,
allà on anava l'avi a la questa;

seria Montemurlo encara dels Conti
serien els Cerchi a la parròquia d'Acona
i potser a Valdigrive els Buondelmonti.

Sempre la confusió de les persones
fou principi del mal de la ciutat,
com del vostro la teca presa de massa;

i un toro cego més aviat cau
qu'un anyell cego; i moltes voltes talla
més i millor una que cinc espases.

Si tu mires Luni i Orbisaglia
com se'n han anat, i com se'n van
al darrere d'aquesta Chiusi i Sinigaglia,

sentir com se desfan les nissagues
no et semblarà cosa nova ni forta,
puix que les ciutats tenen un final.

Les vostres coses totes tenen llur mort,
així com valtros; mes això s'amaga en alguna
que dura molt, i les vides són curtes.

I com el girar del cel de la lluna
cobreix i descobreix les costes sense parar,
així fa de Fiorenza la Fortuna:

Per'xò no ha de parèixer cosa estranya
això que jo diré dels antic Florentins
del quals el temps ha amagat la fama.

Jo veié els Ughi i veié els Catellani,
Filippi, Greci, Ormanni, i Alberichi,
ja en declivi, il·lustres ciutadans;

i n'he vist així grans com antics,
amb els de la Sannella, els de l'Arca,
i Soldanieri i Ardinghi i Bostichi.

Sobra la porta a present carregada
de nova fellonia de tant pes
qu'aviat farà desastre de la barca,

hi havia els Ravignani, d'on prové
el comte Guido i tots aquells qu'el nom
del gran Bellincione després ha pres.

El de la Presa sabia ja com
s'ha de governar, i tenia Galigaio
daurada a casa la guarda i el pomall.

Ja era gran la columna del Vaio,
Sacchetti, Giuochi, Fifanti, Barucci
i Galli i aquells qu'enrojolen per la quilma.

La soca d'on nasqueren els Calfucci
ja era gran, i ja havien pujat
als setials Sizii i Arrigucci.

Oh com els vaig veure aquells ara desfets
per llur supèrbia! i les boles d'or
florien Fiorenza en tots els seus grans fets.

Així feien els pares d'aquells
que, sempre que la vostra església vaca,
s'engreixen ocupant el consistori.

La desvergonyida mena que s'endraca
darrere el que fuig, i a qui ensenya les dents
o bé la borsa, com anyell s'aplaca,

ja sortia, mes de gent baixa;
que no plagueren a Ubertin Donato
que després el sogre el feu llur parent.

Ja havia el Caponsacco al mercat
baixat des de Fiesole, i ja eren
bons ciutadans Giuda i Infangato.

Jo diré una cosa increïble i vertadera:
en el petit recinte s'entrava per una porta
que rebia el nom d'aquells de la Pera.

Cadascun que porta la bella ensenya
del gran baró el nom i l'estima del qual
la festa de Tommaso reconforta,

d'aquest tenen milícia i privilegi;
passi que s'uneixi amb el poble
avui aquell que l'inclogué amb l'orla.

Ja hi eren els Gualterotti i Importuni;
i encara estaria el Borgo més quiet
si els nous veïns haguessin evitat.

La casa de la qual neix el vostre plany,
per la justa indignació que us a mort
i posat fi al vostre viure feliç,

era honorada, ella i les seves consorts:
o Buondelmonte, que de malfet fugires
tes noces per satisfer d'altres confort!

Molts estarien contents, que són tristos,
si Deu t'hagués concedit a Ema
la primera volta que a la ciutat vingueres.

Mes calgué, a aquella humida pedra
que guarda el pont, que Fiorenza fes
una víctima en la seva pau postrera.

Amb aquesta gent, i amb altres amb aquests,
veié jo Florència en un repòs tan acomplit
que no hi havia raó per poder-se plànyer.

Amb aquesta gent vaig veure jo gloriós
i just el seu poble, tant que el llis
no estava mai posat a l'asta del revers

ni per divisió tornat vermell.”

Canto XVII

Com anà vers Climene, per assegurar-se
d'allò qu'havia sentit en contra seu,
aquell que encara fa els pares amb els fills severs;

tal era jo, i tal era escoltat
i de Beatrice i de la santa llàntia
que primer per mi havia canviat de lloc

Llavors la meva dona "Treu a fora la foguera
del teu desig", em digué, "per tal que surti
ben signada de la teva empremta interna:

no pas perquè el nostre coneixement creixi
pel teu parlar, ans perquè t'usis
a dir la set, qu'així et serveixin".

"Oh cara soca meva que tant t'eleves
que, com veuen les ments terrenals
que no hi caben en el triangle dos obtusos,

així veus les coses contingents
abans que siguin en si, mirant al punt
en el qual tots els temps són presents;

mentre que jo estava al costat de Virgili
dalt pel mont que les animes cura
i baixant en el món difunt,

em foren dites de la meva vida futura
paraules greus, bé que jo em senti
ben ferm davant els cops de la ventura;

Per'xò el meu voler seria content
de sentir quina fortuna se m'acosta:
que sageta prevista ve més lenta".

Així digué jo a aquella llum mateixa
que primer m'havia parlat; i com volia
Beatrice, vaig confessar el meu desig.

No pas amb vaguetats, en què la gent folla
ja s'empatollava abans que fos occit
l'Anyell de Deu que lleva els pecats,

ans amb clares paraules i amb precís
llatí respongué aquell amor patern,
clos i exposat pel seu propi riure:

“La contingència, que fora del llibre
de la vostra matèria no s'estén,
és tota pintada en la presència eterna:

la necessitat però d'aquí no pren
si no com de la cara en què s'espilla
nau que per torrent avall baixa.

D'allí, així com ve a l'orella
dolça harmonia d'orgue, em vingué
a la vista el temps que se't prepara.

Qual es partí Hipòlit d'Atenes
per la despietada i pèrfida madrastra,
tal de Florència partir et convé.

Això es vol i això ja es cerca,
i tost es farà a qui això pensa
allà on Crist tot es merca.

La culpa seguirà la part ofesa
en clam, com sol; mes la venjança
testimoniarà la veritat que la dispensa.

Tu deixaràs tota cosa estimada
més cament; i aquest és el dard
que l'arc de l'exili primer engega.

Tu tastaràs així com sap a sal
a pa d'altri, i com es dur camí
el pujar i el baixar per escales d'altres.

I allò que més et pesarà les espatlles,
serà la companyia maligne i ximple
amb la qual tu cauràs en aquesta vall;

que tota ingrata, tota boja i impia
es farà contra tu; mes, poc després,
ella, no tu, tindrà el front enrogit

De la seva bestialitat el seu procés
en farà la prova, així que et farà bo
haver-te fet un bàndol per tu mateix.

El teu primer refugi i la primera casa
serà la cortesia del gran Llombard
que sobre la escala porta el sant ocell;

que en tu posarà un esguard tan benigne,
que del fer i del demanar, entre valtros dos,
serà primer el qu'en els altres és darrer.

Amb ell veuràs aquell que fou marcat,
naixent, talment d'aquesta estrella forta,
que foren notables les seves obres.

No s'han adonat encara la gent
per la jove edat, que sols nou anys
aquestes rodes li han girat entorn;

mes abans qu'el Gascó el noble Arrigo enganyi,
apareixeran guspises de la seva virtut
en no curar de diner i afanys.

Les seves magnificències esdevindran
tan conegudes, que els seus enemics
no en podran tenir la llengua callada.

Confia en ell i en els seus benefets;
per ell serà transmudada molta gent,
canviant de condició rics i pobres;

i portaràs escrit en el cap
coses d'ell, i no les diràs" i digué coses
increïbles als que eren presents.

Després afegí: "Fill, aquestes són les postil·les
d'allò que't fou dit; heus ací les insídies
que darrere poques voltes s'amaguen.

No vull per'xò qu'els teus veïns envegis
puix que s'enfutura la teva vida
més enllà qu'el punir de llur perfídia".

Llavors que, callant, es mostra expedita
l'anima santa de posar la trama
en aquella tela que li vaig portar ordida,

vaig començar, com aquell qu'ansia,
dubtant, consell d'una persona
que veu i vol directament i estima:

"Bé veig, pare meu, com s'esperona
el temps cap a mi, per donar un cop
tal, qu'és més greu a qui més s'abandona;

per'xò és bo que jo m'armi de previsió,
de manera que si el lloc més car m'és pres,
no perdés els altres pels meus cants.

A baix pel món sens fi amarg,
i per les serres de quin més bell cimall
els ulls de la meva dona'm llevaren,

i després pel cel, de llum en llum,
he après jo allò que si jo redic,
a molts farà un gust fort d'agrum;

i si jo del ver soc tímida amic,
temo perdre el viure entre aquells
que aquest temps diran antic".

La llum en què reia el meu tresor
que jo vaig trobar allí, es feu de primer fúlgida
qual en un raig de sol un espill d'or;

Llavors respongué: "La consciència ofuscada
per la seva vergonya o per la d'altri
trobarà la teva paraula brusca.

COMMEDIA PARADISO 2

Mes nogensmenys, apartada tota falsa,
tota la teva visió es fa manifesta;
deixa'ls doncs gratar-se on hi ha ronya.

Car si la teva veu serà molesta
al primer tast, nodriment vital
deixarà després, un cop digerida.

Aquest crit teufarà com el vent
qu'els cims més alts més colpeja;
i això no és un petit motiu d'honor.

Per'xò se't mostren en aqueixes rodes,
pel mont i la vall dolorosa
sols les animes qu'estan de fama plenes,

car l'ànim del qu'escolta, no posa
ni aferma la fe amb exemples que tinguin
la seva rel ignota o amagada

ni per altre argument no manifest.

Canto XVIII

Ja es gaudia sol del seu verb
aquell espill beat, i jo tastava
el meu, temperant amb el dolç l'aspre;

i aquella dona qu'a deu em menava
digué: "Muda la pensa; pensa que jo estic
amb aquell que qualsevol tort alleuja".

Jo em vaig girar cap el so amorós
del meu confort, i el que jo llavors veié
en els ulls sants d'amor, aquí ho abandono:

no sols perquè del meu contar em malfí,
ans per la ment que no pot redir
d'ella mateixa tant, si algú no la guia.

Tant puc jo d'aquell punt redir,
que, remirant-la, el meu afecte
s'alliberà de tot altre desig,

al punt qu'el plaer etern, que directe
rajava sobre Beatrice, de la bella faç
m'acontentava amb el segon esguard.

Vencent-me amb la **llum** d'un somriure,
ella em digué: "Gira't i escolta;
que no sols en els meus ulls hi ha paradís".

Com es veu aquí alguna volta
l'afecció en la mirada, si és tanta,
que d'ella sigui tota l'anima llevada,

així ne'l flamejar del fulgor sant,
al que'm vaig girar, conegué el desig
que tenia d'enraonar encara un tant.

Va començar: “En aquesta quinta llinda
de l’arbre que viu del cim
i fruita sempre i mai no perd fulles,

hi ha esperits beats, qu’a sota, abans
que vinguessin al cel, foren de gran renom,
que qualsevol musa en seria curulla.

Però mira en els cantons de la creu:
aquell que cridaré, farà allí l’acte
que fa en el núvol el seu foc veloç”.

Jo vaig veure per la creu un llum traçat
en cridar Josuè, com s’hi feia;
no vaig pas notar el dir abans qu’el fet.

I al nom del noble Macabeo
veié moure’s un altre rodant,
i la joia era cordill de baldufa.

Així per Carlemany i per Orland
dues en segui el meu atent esguard,
com l’ull segueix el seu falcó volant.

Després traçà Guillem i Renouard
i el duc Godfred la meva vista
per aquella creu, i Robert Giscard.

Llavors, entre les llums bellugant mesclades,
m’ensenyà l’anima que m’havia parlat
la qual era entre els cantaires del cel artista.

Jo em vaig girar cap el costat dret
per veure en Beatrice el meu deure,
bé per paraules be per actes, designat;

i vaig veure els seus ulls tan clars
tan joiosos que la seva parença
vencia les altres i l’extrem deler.

I com, en sentir més satisfacció
fent el bé, hom de dia en dia
s’adona que la seva virtut avança,

tal m’adonava jo qu’el meu voltar entorn
amb el cel ensems havia eixamplat l’arc,
veient aquell miracle més esplendent.

I qual es transmuta en un instant
de temps en blanca dona, quan la seva
cara es treu la carrega de la vergonya.

tal es feu en els meus ulls, quan em fou girat,
per la blancor de la temperada estrella
sexta, que dintre seu m'havia recollit.

Jo vaig veure en aquella jovial llantieta
l'espurnejar de l'amor qu'allí era,
senyalar als meus ulls la nostra parla.

I com ocells que sorgint del riu,
com congratulant-se de llur pitança,
fan del seu vol ara rodona ara línia,

així dins dels llums sants unes criatures
voleiant cantaven, i es feien
ara una D ara una I ara una L les seves figures.

Primer, cantant, a llur ritme es movien;
després, esdevenint un d'aquests signes,
un poc s'aturaven i callaven.

O diva Pegasea qu'els enginys
fas gloriosos i els dones llarga vida,
i eixos per tu a les ciutats i els regnes,

Il·lustra'm de tu, tal que jo composi
llurs figures com les he concebut:
aparegui la teva força en aqueixos versos breus!

Es mostraren donques en cinc voltes set
vocals i consonants; i jo vaig notar
les parts així, com em semblaren dites:

‘DILIGITE IUSTITIAM’, primers
foren verb i nom de tot lo delineat;
‘QUI IUDICATIS TERRAM’ foren darrers.

Després en la eme del vocable quint
romangueren ordenats; tal que Jove
pareixia allí argent ressaltat d’or.

I veié davallar altres llums on
era la punta de l’eme i allí aquietar-se
cantant, crec, el bé que cap a si els mou.

Després, com en el xoc de tions ardents
sorgeixen innumerables guspises,
d’on els estúpids solen treure auguris,

ressorgir semblà d’allí més de mil
llums i pujar, qui molt qui poc
així com plau al foc qu’els encén;

i posat cada un en el seu lloc,
el cap i el coll d’un àguila veié
representar-se en aquell foc distint

Aquell qu’allí pinta, no te qui’l guí
car ell guia, i d’ell es rememora
aquella virtut que conforma els nius.

L’altra beatitud, que primer semblava
contenta d’enlliriar-se en la eme,
amb una lleu moció enlestí l’empremta.

O dolça estrella, quantes i tantes gemes
em demostraren que la nostra justícia
l’efecte sia del cel que tu engemes!

Per’xò jo prego la ment en què s’inicia
la teva moció i la teva virtut, que remiri
d’on ix el fum qu’el teu raig envicia;

qu’així ara es torni a plànyer
del comprar i el vendre dins del temple
que es va bastir de signes i de martiris.

O milícia del cel que jo contemplo,
implora per aquells qu’estan a la terra
tots foraviats darrere el mal exemple!

COMMEDIA PARADISO 2

Abans es solia amb les espases fer guerra;
mes ara es fa prenent ara ací ara allà
el pa qu'el pare pietós a ningú nega.

Mes tu que sols per cancel·lar escrius,
pensa que Pere i Pau, que moriren
per la vinya que tu malmets, encara són vius!

Ben pots tu dir: “Jo tinc tan lligat el desig
a aquell que vol viure sol
i que per uns salts fou portat al martiri,

que jo no conec el pescador ni Pol”.

Canto XIX

Apareixia davant meu amb les ales esteses
la bella imatge que en el dolç fruit
feliç feien les animes enllaçades;

Pareixia cadascuna un robinet en el qual
un raig de sol cremés tan encès,
que en els meus ulls s'hi reflectís.

I allò que em cal dir ara mateix,
no ho ha portat cap veu, ni escrit tinta,
ni fou per fantasia mai abans imaginat;

que jo veié i fins sentí parlar el bec,
i sonar la veu i “jo” i “meu”,
quan l'idea era i “nosaltros” i “vosaltros”.

I encomençà: “Per ésser just i pietós
soc jo ací exaltat a aquella glòria
que no es deixa vèncer pel desig;

i a la terra vaig deixar la meva memòria
de tal manera, que la gent allí dolenta
l'encomien, però no segueixen la història”.

Així un sol calor de moltes brases
es fa sentir, com de molts amors
sortia un sol so d'aquella imatge.

I jo després: “O perpetues flors
de l'etern goig, que sols un
em feu semblar tots els vostres olors,

resoleu-me, respirant, el gran dejuni
que tan de temps m'ha tingut afamat,
en no trobar a la terra la bona menja.

Be se prou que, si en el cel d'un altre realme
la divina justícia fa el seu espill,
que el vostro no l'aprèn a través del vel.

Sapiguen quan atent jo m'apresto
a escoltar; sapiguen quin és aquell
dubte que'm te dejú de fa tan temps”.

Així com el falcó que surt de la caputxa,
mou el cap i amb les ales aplaudeix,
mostrant ganes i fent-se bell,

veié jo fer-se aquell signe, que de llavors
de la divina gràcia era ordit,
amb els cants que sap qui 'llà dalt es plau.

Llavors començà: “Aquell que gira l'arc
a l'extrem del món, i dins d'això
distingeix tan l'ocult i el manifest,

no pogué el seu valor fer tan imprès
en tot l'univers, que el seu verb
no s'escampés amb infinit excés.

I d'això ens fa certs qu'el primer superb,
que fou la suma de totes les criatures,
per no esperar la llum, va caure verd;

Per tan es veu que qualsevol menor natura
és un curt receptacle per aquell bé
que no te fi i si amb si mesura.

Doncs la vostra visió, que ha de
ser algun dels rajos de la ment
dels que totes les coses estan plenes,

no pot per la seva natura ser tan
capaç, qu'el seu principi arribi a copsar
molt més enllà del que li és aparent.

Per'xò en la justícia sempiterna
la vista que rep el vostro món,
com l'ull pel mar, endins s'interna;

què bé que de la vora vegi el fondo,
en el pèlag no'l veu; i nogensmenys
és allí, però li oculta el ser profund.

No hi ha llum, si no ve del cel serè
que no es torbi mai, ans és la tenebra
o l'ombra de la carn o el seu verí.

Prou t'he obert la gruta
que t'amagava la justícia viva,
de la qual feies una qüestió tan fina;

que deies: "Un hom neix a la riba
de l'Indo, i allà no hi ha qui enraoni
de Crist ni llegeixi ni escrigui;

i tots els seus propòsits i actes són
bons, pel que fa a la raó humana,
sense pecat en vida o en prèdica.

Mor no batejat i sense fe:
quina és aquesta justícia qu'el condemna?
quina culpa te ell, si no creu?"

Ara tu qui ests, que vols seure a **l'estrada**,
per jutjar de mil milles lluny
amb la vista curta d'un pam?

Estigui cert el qu'amb mi fa l'espavilat
si l'Escriptura no estigués sobre vosaltros
per dubtar seria una magnífica ocasió.

Oh animals terrenals! o ments atapeïdes!
la primera voluntat, que és per se bona,
de si, que és el bé total, mai no és mou.

Talment és just allò que de l'hi acorda:
cap bé creat se la pot atreure,
ans ella, radiant, li proporciona.

Com sobre ells el niu sobrevola
després qu'ha peixat els fills la cigonya,
i com aquell que peixat la remira;

Tal així feu, i així vaig llevar les celles,
la beneïda imatge, que les ales
movia pitjades per tants consells.

Giravoltant cantava, i deia: "Així com
són les meves notes per a tu, que no les entens,
així és el judici etern per a vosaltres mortals".

Llavors es van aturar aquells incendis lluents
de l'Esperit Sant encara dins del signe
que feu el mon als romans reverent,

aqueix va recomençar: "A aquest regne
no hi puja mai qui no creu en Crist,
ni abans ni després que fos clavat en creu.

Però mira: molts criden "Crist, Crist!",
que seran en el judici ben menys pròxims
a ell, que tal que no coneix Crist;

i tals Cristians damnarà l'Etíop,
quan es partiran els dos col·legits,
l'un eternament ric i l'altre pobre.

Que no diran els Perses als vostres reis,
quan veuran aquell llibre obert
en el qual s'escriuen tots el seus menyspreus?

Allí es veurà, entre les obres d'Albert,
aquella qu'aviat mourà la ploma,
per la qual el reialme de Praga serà desfet.

Allí es veurà el dol que sobre el Sena
indueix, falsejant la moneda,
aquell que morirà d'un cop de cotna

Allí es veurà l'orgull qu'assedega,
que fa l'escocès i l'anglès folls,
al punt qu'els treu fora del cau

Es veurà la luxúria i el viure tou
del d'Espanya i del de Boemia,
que mai conegué el valor ni el vol.

Es veurà el coix de Jerusalem
signada amb una i la seva bondat,
quan el contrari signarà una ema.

Es veurà l'avarícia i la vilesa
del que guarda l'isla del foc,
on Anquises va acabar l'última edat;

i per donar a entendre com es de poc,
la seva escriptura farà lletres capades,
que diran molt en minso lloc

I apareixeran a cadascú les obres llordes
de l'oncle i el germà, que una tan famosa
nació i dues corones han ensulsiat.

I el de Portugal i de Noruega
allà es coneixeran, i el de Rascia
que ha mal vist l'encuny de Venècia.

Oh beata Hongria, si no es deixa
més malmenar! i beata Navarra,
si s'armés amb els monts del voltant!

I cada ú ha de creure ja, en penyora
d'això, Nicòsia i Famagusta
de llur bèstia es planyen i xisclen,

que del flanc dels altres no s'allunya.

Canto XX

Quan aquell que tot el món il·lumina
del nostre hemisferi tan es desprèn,
qu'el dia per tot es consuma,

el cel, que sols d'ell abans s'encén,
sobtadament es retorna aparent
amb moltes llums, i una més resplendent;

i aquest acte del cel em vingué a la ment,
quan el senyal del món i dels seus cabdills
en el rostre beneit s'estigué callant;

puix que totes aquelles vives llums,
lluïnt molt més, començaren cants
per a la meva memòria lliscants i caducs.

O dolç amor que amb riure t'abrigues,
quant semblaves ardent en aquelles **volve**,
que sols havien bufat pensaments sants!

Després que els preciosos i lúcids cristalls
en què veia engemat el sisè llum
posaren silenci en les angèliques esquelles,

em va semblar oir un mormolar de riu
que baixa clar avall de pedra en pedra,
mostrant el doll de la seva deu.

I com els sons al coll de la lira
prenen forma, i així com al forat
de la gaita el vent que penetra,

així, sense haver d'esperar més,
aquell mormolar de l'àliga pujava
amunt pel coll, com si fos vuit.

Es feu veu allí, i llavors eixí
pel bec en forma de paraules,
com esperava el cor perquè jo les escrivís.

“La part de mi que veu i pateix el sol
en les àguiles mortals”, em va començar,
“ara has de mirar fixament,

puix dels focs dels quals m’he fet figura,
aquells de qui l’ull al cap em brilla,
de tots llurs graus són els més alts.

Aquell que lluu al mig fent de pupil·la,
fou el cantor de l’Esperit Sant,
que l’arca dugué de vila en vila:

ara sap el mèrit del seu cant,
per quan fou efecte del seu seny,
per la recompensa qu’és igual de gran.

Dels cinc que’m fan cèrcol per cella,
aquell que més al bec s’acosta,
la viuda consolava del seu fill:

ara sap quan car costa
no seguir Crist, per l’experiència
d’aquesta dolça vida i l’oposada.

I el que segueix en la circumferència
de què enraono, en el pic de l’arc,
retardà sa mort per vera penitència:

ara sap qu’el judici etern
no es transmuta, quan el digne prec
fa allà baix demà de l’avui.

L’altre que segueix, amb les lleis i amb mi,
sota bona intenció que feu mal fruit,
per cedir al pastor es feu grec:

ara sap com el mal deduït
del seu bon fer no li és nociu,
encara que per’xò sigui el món destruït.

I el que veus de l'arc en el declivi,
fou Guillem, qui aquella terra plora
qu'es plany de Carles i Frederic vius:

ara sap com s'enamora
el cel del rei just, i en l'aparença
del seu fulgor el fa veure encara.

Qui creuria a baix en el món errant,
que Rifeu el Troià en aquest rotllo
fos el quint dels llums sants?

Ara sap prou del qu'el món
veure no pot de la divina gràcia,
bé que la seva vista no n'arriba al fons”.

Com l'alosa que per l'aire s'esplaia
primer cantant, i després calla contenta
de l'última dolçor que la sacia,

tal em semblà la imatge de l'empremta
de l'etern plaer, pel voler del qual
cada cosa tal ha 'stat feta.

I malgrat que jo fos en el meu dubtar
allí com vidre al color que el vesteix,
no vaig poder aguantar temps callant,

ans de la boca, “Quines coses són aquestes?”,
em caigueren amb la força del seu pes:
per la qual cosa veié jo llampegar gran festa.

Després d'això, amb l'ull més encès,
el beneit senyal respongué
per no tenir-me en l'admirar sospès:

“Jo veig que tu creus aquestes coses
perquè jo les dic, mes no veus com;
tal que, si bé les creus, resten amagades.

Fas com aquell que la cosa pel nom
aprèn bé, mes la seva quiditat
no pot veure si un altre no li ensenya.

Regnum celorum pateix violència
del càlid amor i de viva esperança,
que venç la divina voluntat:

no a la manera que l'hom a l'hom sobrepuja
ans la venç perquè vol ser vençuda,
i vençuda, venç amb la seva bonança.

La primera vida de la cella i la quinta
et fa meravellar, perquè en veus
la regió dels àngels pintada.

Dels seus cossos no eixiren, com creus,
Gentils, ans Cristians, en ferma fe
el dels peus patidors i el dels que patien.

Que l'una de l'infern, d'on no's torna
ja mai al bon voler, va reprendre els ossos;
i això de viva paga fou mercè:

de viva esperança, que posà la força
en els prec's fet a Deu per suscitar-la,
tal que pogués commoure el seu voler.

L'anima gloriosa de que es parla,
tornada a la carn, en la qu'estigué poc,
va creure en ell que podia ajudar-la;

i creient s'encengué de tan foc
de ver amor, qu'en la mort segona
fou digne de venir a aquest joc.

L'altra, per gràcia que d'una font
tan profunda degota, que mai criatura
no ha allargat l'ull fins a la prima onda,

tot el seu amor allà baix posà en l'anar dret:
per'xò, de gràcia en gràcia, Deu li obrí
l'ull a la nostra redempció futura;

llavors ell cregué en aquella, i no sofrí
en endavant més la pudor del paganisme;
i en blasmava la gent perversa.

Aquelles tres dones li foren baptisme
que tu vas veure a la roda de dreta,
anticipant el batejar més de mil anys.

O predestinació, quan remota
és la teva rel d'aquelles mirades
que la primera raó no veuen tota!

I vosaltres, mortals, pareu compte
a jutjar; que nosaltres, que veiem Deu,
no coneixem encara tots els elegits;

i ens és dolça un tal ignorància,
perquè el bé nostre en aquest s'afina,
qu'allò que Deu vol, ho volem nosaltres".

Així d'aquella imatge divina,
per aclarir-me la meva curta vista,
em fou donada suau medecina.

I com a un bon cantor un bon guitarrista
fa seguir amb el gratar de la corda,
què amb més de plaer el cant s'ajusta,

tal, mentre que jo parlo, em recordo
que vaig veure les dues llums beneïdes,
talment com l'aclucar d'ulls es concorda,

amb les paraules moure les flametes.

Canto XXI

Ja s'havien els meus ulls refixat en el rostre
de la meva dona, i l'ànim amb aqueixos,
i de qualsevol altre propòsit era deslliurat.

I aquella no reia; ans “Si jo rigués”,
em començà, “et passaria com
li passà a Semele qu'es torna cendres:

car la meva bellesa, que pels graons
de l'etern palau més s'encén,
com has vist, quan més es puja,

si no es temperés, tan il·lumina,
qu'el teu poder mortal, amb el seu fulgor,
seria com fullam qu'el tro **fulmina**.

Ens hem elevat al setè esplendor,
que sota el pit del lleó ardent
raja ara mesclat avall amb el seu valor.

Fica darrere els teus ulls la ment,
i fes d'ells espills per a la figura
que n'aquest espill se't farà aparent”.

Qui sabés quina era la pastura
del meu visatge en el mirar beat
quan em vaig mudar a altre cura,

sabria com m'era grat
obeir la celeste escorta,
contrapesant l'un amb l'altre costat.

Dins del cristall que el nom porta,
encerclant el món, del seu estimat guia
sota el qual jeu tota la malícia morta,

del color d'or en què 'ls rajos translluen
vaig veure una escala dreçada amunt
tant, que no la seguien els meus ulls.

Vaig veure també pels graons baixar avall
tant d'espendor, que pensava que tot el llum
qu'apareix en el cel, allà s'hagués fet devessall.

I com, per instint natural,
les gralles plegades, al començar el jorn,
es mouen per escalfar les fredes plomes;

després altres se'n van sense retorn,
altres se'n tornen d'on sortiren,
i altres voltant fan sojorn;

talment em semblà que ací passés
amb aquell guspirar que plegat venia,
així qu'a un determinat graó s'arribés.

I aquell que més a prop s'aturà,
es feu tan clar, que jo deia pensant:
'Jo veig bé l'amor que tu m'assenyales,

Mes aquella de la que jo espero el com i el quan
del dir i del callar, restà quieta; així que jo,
a contra cor, m'estigué d'anar demanant'.

Per'xò ella que veia el meu callar
en el veure d'aquell que tot ho veu,
em digué: "Deslliura el teu ardent desig."

I jo vaig començar: "La meva mercè
no'm fa digne de la teva resposta;
mes per aquell qu'el demanar amb permet,

vida beata qu'estàs amagada
dins de la teva joia, fes-me saber
la raó que tan a prop t'ha posat;

i digués perquè calla en aquesta roda
la dolça simfonia del paradís,
qu'a sota per les altres sona tan devota."

“Tu tens l’oir mortal així com el veure”,
em respongué; “doncs ací no es canta
per allò que Beatrice no pot riure.

Avall pels graons de l’escala santa
he baixat tan sols per fer-te festa
amb el dir i les llums que’m fan manta;

no pas més amor em feu ser més presta,
que més i tan d’amor allà dalt **crema**,
tal com aquest flamejar et manifesta.

Mes la gran caritat, que ens fa servidors
diligents del seny qu’el món governa,
disposa ací tal com tu ho observes”.

“Jo veig prou”, digué jo, “sagrada llàntia,
com el lliure amor en aquesta cort
basta per a seguir l’eterna providència;

mes això es allò que de capir em sembla dur,
perquè predestinada fores sola
a aquest ofici entre les teves consorts”.

No havia pas arribat a l’última paraula,
que del seu mig feu el llum centre,
girant sobre si com vertiginosa mola;

llavors respongué l’amor que duia a dintre:
“Una llum divina em cau a sobra,
penetrant per aquesta on jo m’eventro,

la virtut de la qual, a la meva vista conjunta,
m’eleva sobre meu tant, que jo veig
la suma essència de la qual ella remunta.

D’aquí ve l’alegria de què jo flamejo;
perquè a la meva vista, en quant és clara,
la claredat de la flama comparo.

Però aquella anima que n'el cel més llueix,
aquell Serafí qu'en Deu més l'ull te fixat,
res a la teva demanda no compleix,

puix tant s'endinsa en l'abisme
de l'etern estatut allò que demanes,
que de qualque vista creada està tallat.

I al món mortal, quan hi hakis tornat,
això reporta, de manera que s'estigui
d'anar a l'encalç d'un fi tan allunyat.

La ment que ací lluu, a terra fuma;
mira doncs com pot allà baix
allò que no pot quan el cel l'empara”.

Tan m'obligaven les seves paraules,
que vaig deixar la qüestió i em vaig cenyir
a preguntar-li humilment qui fou.

“Entre les dues costes d'Itàlia surten penyals,
i no molt lluny de la teva pàtria,
tan alts qu'els trons sonen bastant avall,

i fan una gepa qu'es diu Catria,
sota la qual hi ha una ermita
que sol ser dedicada a la sola latria.”

Així recomençà el tercer sermó;
i llavors, continuant, digué: “Allí
al servei de Deu em vaig fer tan ferm,

que sols amb menges de licor d'olives
passava suaument calor i gel,
content en penses contemplatives.

Solia donar fèrtilment aquell claustre
a aquest cel; i ara s'ha fet eixorc,
tal qu'aviat caldrà qu'es faci saber.

En aquell lloc fui jo Pietro Damià,
i Pietro Peccator fui a la casa
de Nostra Senyora sobre la riba de l'adrià.

Poca vida mortal em quedava
quan em van cridar i portar a aquell capell,
que sols de mal en pitjor es traspassava.

Vingué Cefas i vingué el gran vaixell
de l'Esperit Sant, magres i descalços,
prenent el menjar de qualsevol casal.

Ara volen aquí i allà qui ajudi
els moderns pastors i qui els meni,
tan són feixucs, i qui per darrere els pitgi.

Cobreixen amb la capa els palafrens,
tal que dues bèsties van sota una pell:
oh paciència que tant has d'aguantar!"

Amb aquest parlar veié moltes flametes
de graó en graó baixar i giravoltar,
i cada volta les feia més belles.

A l'entorn d'aquesta anaren a aturar-se,
i feren un crit d'un tan alt so,
que no podria aquí comparar-se:

jo no l'entengué, tant em dominà el to.

Canto XXII

Oprimit d'estupor, a la meua guia
em vaig girar, com el nen que recorre
sempre allà on més es confia;

i aquella com mare que socorre
tot d'una el fill pàl·lid i anhelant
amb la seva veu, qu'el sol ben **afavorir**

em digué: "No saps tu qu'estàs al cel?
i no saps tu qu'el cel és tot sant,
i allò que si fa ve de bon zel?"

Com t'hauria trasmudat el cant,
i jo rient; ara ho pots pensar,
puix qu'el crit t'ha regirat tant;

del qual, si haguessis entès els seus precés,
ja se t'hauria descobert la venjança
que veuràs abans que tu moris.

L'espasa d'ací dalt només talla
aviat o tard, pel parer d'aquell
que desitjant o tement l'espera.

Però gira't des d'ara cap a d'altres;
que prou esperits il·lustres veuràs,
si com et dic, la mirada redreces."

Com a ella li plaïa, vaig regirar els ulls
i veié cent esfèrules que juntes
més s'embellien mútuament amb els raigs.

Jo estava com aquell qu'en si reprem
la punta del desig, i no s'atreveix
a demanar, tan del massa es tem.

I la major i la més opulenta
d'aquelles perles es feu endavant
per fer ell mateix la meva ànsia contenta.

Llavors dins d'ell se sentí: "Si tu veiessis
com jo la caritat qu'entre naltros crema,
els teus neguits ja hauries expressat.

Mes perquè tu, esperant no tardis
al fi elevat, jo et donaré resposta
del tot al pensament, del qual tan et guardes.

Aquell puig que te Cassino en la costa
fou freqüentat fa temps a sobre el cim
per gent ignorant i mal disposta;

i jo soc el que a dalt vaig portar primer
el nom d'aquell que a la terra dugué
la veritat que tant ens hi sublima;

i tanta gràcia sobre meu rellueix,
que jo vaig treure les viles circumdants
de culte impietós qu'el món sedueix.

Aquests altres focs foren tots homes
contemplatius, encesos amb aquella escalfor
que fa néixer les flors i els fruits sants.

Ací hi ha Maccario, ací hi ha Romoaldo,
que són els meus frares que dins del claustre
aturaren els peus i posaren el cor a redós".

I jo a ell: "L'afecte que demostres
parlant amb mi, i la bona semblança
que jo veig i noto en tot l'ardor vostre,

així ha dilatat la meva confiança
com fa el sol a la rosa quan esdevé
tan oberta com en te la puixança.

Per'xò et prego, i tu, pare, assegura'm
si puc aconseguir tanta gràcia, que jo
et vegi amb la imatge descoberta”.

Llavors ell: “Germà, el teu noble desig
s’acomplirà a dalt de l’última esfera,
on s’acompleixen tots els altres i el meu.

Allí és perfecta, madura i entera
cadascun afany; en aquella sola
és cada part allà on sempre era,

perquè no és enlloc i no s’empola;
i la nostra escala fins a aqueixa abasta,
on així de la vista se t’envola.

Allà dalt de tot veié el patriarca
Jacob sorgir la part superior
quan li aparegué d’àngels tan carregada.

Mes, per pujar-la, ara ningú lleva
els peus de terra, i la meva regla
ha romàs sols per embrutar papers.

Els murs que solien ser abadies
s’han fet esplugues i les **caputxes**
són sacs plens de farina podrida.

Però la pèrfida usura no ataca tan
el plaer de Deu, com aquell fruit
que fa el cor dels monjos tan foll;

que tot allò que tingui l’església, tot
és de la gent que per Deu demana;
no dels pares o algú més carallot.

La carn dels mortals és tan tova,
qu'a baix no abasta un bon començament
del naixement del roure fins al fer l'aglà.

Pier comença sens'or i sens'argent,
i jo amb oracions i dejuni,
i Francesco humilment el seu convent;

i si mires el principi de cadascun,
després mires allà on ha 'nat a parar,
tu veuràs el blanc fet bru.

**Vertaderament el Jordan retrocedint
fou més, i el mar fugir, en girar-se Deu,
admirable a veure que lo qu'ha passat aquí'.**

Així em digué, i llavors s'aplegà
amb el seu col·legi, i el col·legi s'estrenyé;
d'un plegat, com un remolí, amunt tot s'enroscà.

La dolça dona darrere d'ells em pitjà
amb un sol gest amunt per l'escala,
tan la seva virtut la meva natura subjugà;

mai allà baix on es puja i davalla
naturalment, fou un anar tan ràpid
qu'es pogués igualar a la meva ala.

Si jo tornes mai, lector, a aquell devot
triomf pel qual jo ploro sovint
els meus pecats i al pit em dono cops,

tu no hauries entretant tret i posat
el dit en foc, que jo no hagués ja vist el signe
que segueix el Tauro i fos dins d'això.

O glorioses estrelles, o llums prenys
de gran virtut, als quals jo dec
tot, sigui quin sigui, el meu seny,

amb vosaltres naixia i es ponia amb vosaltres
aquell qu'és pare de tota vida mortal,
quan jo vaig primer sentir l'aire toscà.

I després, quan em fou gràcia acordada
d'entrar a l'alta roda que us fa girar,
la vostra regió em va ser destinada.

Per vosaltres devotament ara sospira
l'anima meva, per adquirir virtut
al pas fort qu'a sí l'estira.

“Tu ets tan a prop de la última salut”,
comença Beatrice, “que tu deus
guardar els teus ulls clars i aguts;

i per'xò, abans que més t'hi enellis,
remira a baix, i veu quanta gent
sota teu ja he fet que petgis;

tal qu'el teu cor, tan com pugui, alegre
es presenti a la gentada triomfant
que ve feliç per aquest cèrcol eteri”.

Amb la mirada totes vaig travessar al punt
les set esferes, i veié aqueix globus
tal, que vaig riure del seu vil semblant;

I aquell parer per millor aprovo
qu'el te per menys; i de qui se'n desentén
se'n pot realment dir assenyat.

Vaig veure la filla de Latona encesa
sense aquella ombra que fou motiu
perquè abans la cregués rara i densa.

La vista del teu nat, Hiperion,
aquí sostingué, i veié com se mouen
prop al voltant d'ell Maia i Dion.

Llavors m'aparegué el temperar de Jove
entre pare i fill: i doncs em fou clar
el variar que fan del seu lloc;

COMMEDIA PARADISO 2

i totes les set em demostraren
quant són grans i quant són veloces
i com és distant els seu refugi.

El clos que'ns fa tan ferotges,
tot girant jo amb els eters Geminats,
m'aparegué tot dels pujols a les cales;

després vaig girar els ulls als ulls preuats.

Canto XXIII

Com l'aucell entre l'amable fullam,
posat al niu dels seus dolços pollets
la nit que totes les coses amaga,

que per veure les mirades desitjades
i per trobar el pinso per péixer-los,
pels quals les feines dures li són grates,

anticipa el temps en l'oberta branca,
i amb ardent afecció el sol espera,
fix mirant que d'una vegada neixi l'alba;

així la meva dona estava erecte
i atenta, girada vers el paratge
sota el qual el sol mostra menys pressa:

tal que, veient-la jo, sospesa i vaga,
em feu tal com aquell que desitjant
vol alguna cosa, i esperant es conforma.

Mes poc hi hagué de l'un a l'altre quan,
del meu esperar, dic, i del veure
el cel anar-se més i més aclarint;

i Beatrice digué: "Heus ací els escamots
del triomf del Crist i tot el fruit
recollit del voltar d'aqueixes esferes!".

Em semblava qu'el seu rostre cremés tot,
i tenia el ulls plens de tanta alegria,
que'm cal passar-me'n sense descriure-ho.

Com en els plenilunis serens
Trivia riu entre les nimfes eternes
que pinten el cel per tots els racons,

vaig veure sobre milers de llumetes
un sol que totes plegades encenia,
com fa el nostro les **visions** celestes;

i per la llum viva transparia
la substància lluent tan clara
en el meu rostre, que no la sostenia.

Oh Beatrice, dolça guia i cara!
Ella em digué: “Allò que et subjuga
es virtut de la qual ningú s’escapa.

Ací hi ha la saviesa i la puixança
qu’obre els camins entre el cel i la terra,
de la que hi hagué sempre tan d’afany”.

Com el foc del núvol es desferma
per dilatar-se tan que no hi cap,
i fora de la seva natura avall s’aterra,

la meva ment així, entre aquells **portents**
feta més gran, sortí de si mateixa,
i que se’n feu, recordar no sap.

“Obre el ulls i mira com soc jo;
tu has vist coses, que t’han fet
capaç de suportar el meu riure”.

Jo era com aquell qu’es ressent
de visions oblidades i que s’esforça
en va de retornar-les a la ment,

quan vaig sentir aquesta proposta, digna
de tanta gratitud, que mai no es borrà
del llibre qu’el pretèrit consigna.

Si ara sonessin totes aquelles llengües
que Polimnia amb les seves germanes feren
amb la seva llet dolcíssima més copioses,

per ajudar-me, ni la mil·lèsima del ver
no diria, cantant el sant somrís
i tot quan la seva mirada feia clar;

i així figurant el paradís,
cal que salti el sant poema,
com qui troba el camí fonedís.

Però qui considerés el poderós tema
i l'espalla mortal que se'l carrega,
no'l blasmaria si sota d'això trontolla:

no és paratge per petita barca
el que fendint va l'ardida proa,
ni de nàuxer que de si és parc.

Perquè la meva faç tant t'enamora,
que no et gires cap el bell jardí
que sota els rajos de Crist fa flora?

Ací hi la rosa en què el verb diví
es feu carn; ací hi ha els llis
amb l'olor dels quals es pren el bon camí".

Així Beatrice; i jo qu'als seus consells
era amatent, de nou vaig anar
a la batalla de les febles celles.

Com sota el raig de sol que pur irradia
pel núvol esqueixat, ja un prat de flors
han vist, cobertes d'ombra, els meus ulls;

veié jo així més colles d'esplendors,
fulgurades per dalt amb rajos ardents,
sense veure causa dels fulgors.

O benigna virtut que tan les impregnes,
amunt t'exaltares, per fer-me un lloc
en els ulls allí on no eren prou forts.

El nom de la bella flor que jo sempre invoc
matí i vespre, tot em constrenyia
l'ànim a guaitar el major foc

i quan ambdós ulls em pintaren
el què i el quan de la viva estrella
qu'allà dalt venç com vencé aquí baix,

per dins del cel baixà un brandó,
en forma de cercol a guisa de corona,
i la va cenyir i va voltar entorn d'ella.

Qualsevol melodia que més dolça sona
ací a baix i més a si l'anima estira,
semblaria núvol esquerdat que trona,

comparada al sonar d'aquella lira
que coronava el bell zafir
del qual el cel més clar s'enzafira.

“Jo soc amor angèlic que volto
la gran alegria qu'es respira del ventre
que fou hostel del nostre desig;

i voltaré dona del cel, mentre
que seguiràs el teu fill i faràs dia
més en l'esfera suprema perquè i entres”.

Així la circular melodia
es segellava i tots els altres llums
feia sonar el nom de Maria.

El mantell reial de tots els volums
del món, que més **fervent** s'aviva
en l'alè de Deu i els seus costums,

tenia a sobre nostre l'interna riba
tan distant, que la seva aparença
allà on jo era, encara no s'albirava:

tampoc els meus ulls tenien poder
de seguir la coronada flama
que s'eleva cap a la seva llavor.

I com el ninet que vers la mama
estén els braços, quan ha pres la llet,
per l'ànim que llavors cap a fora s'inflama;

cadascun d'aquells **candors** amunt allargaren
els seus cimalls, tal qu'el gran afecte
que tenien per Maria en fou palès.

Llavors es quedaren allí a la meva vista,
'*Regina celi*' cantant tan dolç,
que mai n'he perdut el plaer,
fertilitat

Oh quanta fecunditat està **desada**
en aquelles arques riquíssimes qu'anaren
a sembrar allà baix la bona collita.

Ací es viu i gaudeix del tresor
que s'adquirí plorant a l'exili
de Babilònia, on es deixà l'or.

Ací triomfa, sota el gran Fill
de Deu i de Maria, en la seva victòria,
i amb l'antic i amb el nou concili,

aquell que te les claus de tal glòria.

Canto XXIV

“O aplec escollit per a la gran cena
de l’Anyell Beneït, el qual us nodreix
tan, que la gana manté sempre plena,

si per gràcia de Deu aquest te un avan-tast
d’allò que cau d ella vostra taula,
abans que la mort li’n dicti el temps,

poseu el cap en l’immens deler
i mitigueu-lo un poc: vosaltros beveu
de la font d’on ve allò que ell pensa”.

Així Beatrice; i aquelles animes alegres
es feren esferes sobre pols fixos,
flamejant, a voltes, a guisa de cometes.

I com les rodes del mecanisme de rellotge
giren tals, que la primera a qui no s’hi fixi
sembla quieta, i la última que vola;

així aquelles rotllanes, diferent-
ment dansant, la seva riquesa
em feien apreciar, veloces i lentes.

De la que em va semblar de més valor
vaig veure sortir un foc tan feliç
que no en va quedar cap de més claror

i tres cops entorn de Beatriu
va voltar amb un cant tan diví,
que la meva fantasia no me’l rediu.

Per’xò salta la ploma i no ho escriu:
car la nostra imaginació per tal matís,
i més el parlar, es d’un color massa viu.

“O santa germana meva que així preguntes
devota, el teu amor ardent
em deslliga d’aquella bella esfera”.

Després aturat, el foc beneït
a la meva dona adreçà l’alè,
que parlà així com ho he dit.

I ella: “O llum eterna del gran baró
a qui Nostro Senyor deixà les claus
que portes, d’aquest gaudi admirable,

tempta aquest en punts lleus i greus,
com te plagui, tocant la fe,
per la qual tu damunt del mar caminaves.

Si ell estima bé i bé espera i creu,
no se t’oculta, car el visatge tens davant
on tota cosa s’hi veu pintada.

Tal com el batxiller s’arma i no parla
fins qu’el mestre li posa la qüestió
per explicar-la no per terminar-la,

així m’armava jo amb totes les raons
mentre qu’ella parlava; per a estar prest
a tal inspector i a tal professió.

“Digues, bon Cristià, manifesta’t:
la fe què és? Llavors jo vaig llevar el front
cap aquella llum qu’exhalava aquest dit;

després vaig mirar Beatrice, i ella amatent
em feu gestos perquè vesses
l’aigua fora de la meva interna font.

“La Gràcia qu’em permet que jo em confessi”,
començava jo, al gran centurió,
faci qu’els meus conceptes bé expressi”.

I seguia: “Com l’estil fidel
ho escrivia, pare, del teu dilecte germà
que va posar amb tu Roma en el bon fil,

fe és substància de coses esperades
i argument d'elles no aparents;
i aqueixa em sembla la seva quiditat”.

Llavors vaig sentir: “Correctament ho copses,
si entens bé perquè està posada
ara entre les substàncies, adés entre els arguments”.

I jo de seguida : “les coses profundes
que m’ofereixen ací llur presència,
als ulls d’allà baix són tan ocultes,

que l’èsser llur està sols en la creença,
sobre la qual es funda el gran anhel;
i per’xò de substància pren valença.

I d’aquesta creença convé
discorre, sense tenir-ne més visió:
per’xò te **valença** d’argument”.

Llavor vaig sentir: “Si tot allò que s’adquireix
a baix per doctrina, fos així entès,
no hi hauria lloc per raons de sofista.

Així s’exhalà d’aquell amor encès;
llavors afegí: “Prou bé s’ha presentat
d’aquesta moneda ja la llei i el pes;

mes digue’m si tu la tens a la bossa”.
Tot d’una jo: Si la tinc, tan lluent i rodona,
qu’en el seu encuny no hi ha cap nosa”.

Amb això sortí d’ella llum profunda
que li resplendia: “Aqueixa cara joia
sobre la que tota virtut es funda,

d’on te ve? I jo: “El gran ruixat
de l’Esperit Sant, que ‘ha difós
sobre els vells i els nous tractats,

és raonament que me l'ha conclosa
tan agudament, qu'al seu encontre
tota demostració m'apar obtusa".

Es va sentir després: "L'antiga i la nova
proposició qu'així et conclou,
perquè les tens tu per divina paraula?

I jo: "La prova qu'el ver em desclou,
són les obres consegüents, i que la natura
no escalfa mai ferro ni mai bat l'enclusa".

Se'm respongué: "Digues, que t'assegura
qu'aquelles obres es feren? El mateix
que vol provar-se, no altre, t'ho jura".

"Si el món s'ha convertit al cristianisme",
digué jo, "sense miracles, això n'és un,
i tal, qu'els altres no en són la centèsima:

puix tu entreres pobre i dejú
en el camp, a sembrar la bona planta
que fou adés vinya i ara s'ha fet barzer".

Acabat això, la gran cort santa
ressonà per les esferes un 'Alabem Deu'
en la melodia qu'allà dalt es canta.

I aquell baró qu'així de rama en rama,
examinat, tal m'havia portat
qu'a la última fulla ens acostàvem,

recomençà: "La glòria, que mestressa
de la teva ment, la boca t'ha obert
fins ara tal com obrir calia,

al punt que jo aprovo allò que n'ha sortit;
mes ara cal expressar allò que creus
i de què la teva creença treu partit".

"!O pare sant, i esperit que veus
allò que vas creure tan, que venceres
cap el sepulcre molt més joves peus",

vaig començar jo, "tu volies que fes manifest
la forma del creure ferm que professo,
i també la raó me n'has demanat.

I jo responc: “Jo crec en un Deu
sol i etern, que tot el cel mou,
no mogut, amb amor i deler;

i de tal creure no’n tinc sols proves
físiques i metafísiques, ans me’l dona
també la veritat que hi plou

per Moisès, pels profetes i pels salms,
per l’evangeli i per vosaltres qu’escrivireu
després que l’Esperit ardent us feu sants;

i crec en tres persones eternes, i d’aqueixes
crec una essència així una així trina,
que **comporta** conjunts ‘són’ i ‘és’.

Amb la profunda condició divina
que jo toco ara, la ment em segella
més i més l’evangèlica doctrina.

Aquest és el principi, aquesta és l’espurna
qu’es dilata després en flama viva,
i com estrella en el cel en mi llampurna”.

Com el senyor qu’escolta allò que li plau,
i després abraça el criat, agraint-li
la nova, tan aviat com calla;

així beneint-me content,
tres voltes em donà, quan vaig callar
el llum apostòlic a la comanda del qual

jo havia dit: tan el meu dir li va agradar!